

Nr 214

Av herr Källstad, *angående utbildning genom radio och television.*

Den eterburna undervisningen genom radio-TV kommer alltmer i blickpunkten som ett komplement till den traditionella undervisningen i olika skolformer, och den erbjudes som ett alternativ till undervisningen på ett-betygsnivå vid universitet och högskolor. Tänkbart är att radio-TV på längre sikt kan bidra till att de problem som t. ex. är förenade med den aktuella lärarbristen minskas.

I ett interpellationssvar som gavs mig av ecklesiastikminister Edenman den 7 december 1965 med anledning av min fråga om möjlighet kan beredas dem av *radiouniversitetets elever* som under våren tenterat färdigt till 1 betyg i *statskunskap* att till hösten fortsätta sina studier på två-betygsnivå sades, att det är möjligt att det kommer att visa sig att radioundervisning inte enbart kan tjäna som komplement till utbildningen vid universitet och högskolor utan även kan bli ett betydelsefullt pedagogiskt hjälpmedel inom dessa utbildningsanstalter. Det kan tilläggas att vi här torde kunna stå inför en möjlighet att bygga ut denna form av undervisning till *en samhällsvetenskaplig fakultet i radio*. Det borde då också stå klart att man inte kan nöja sig med möjligheten att studera enbart till två betyg.

Det är naturligt att en utvärdering av den pågående radiokursens resultat sker och att det klarlägges hur många och vilka kategorier som kommer att fullfölja kursen, vilken studietid som krävs och kostnadernas omfattning. Tendensen till önskad utbildning via radio-TV är emellertid uppenbar. Antalet studerande är så stort och intresset så omfattande — inte bara hos studenter och folkskollärare utan också hos andra — att det är av vikt att en fortsättning nu får ske medan kunskaperna är aktuella hos dem som tar ett betyg. Planeringen av studiemöjligheter upp till två betyg får därför inte dröja. Det är också av vikt att man vid planeringen tar i sikte en horisontell utvidgning, så att *andra ämnen* än statskunskap kan komma i fråga.

Frågan om utnyttjandet av radio-TV för reguljär universitets- och högskoleutbildning har berörts av 1960 års radioutredning. Denna anser själv att tiden är inne att grundligt överväga radio-TV:s roll i utbildningsverksamheten. En särskild aspekt som bör beaktas vid en utredning i denna fråga är i vilken mån *korrespondensundervisning* kan förenas med undervisning i radio-TV. Den nu pågående försöksverksamheten om *ut-*
Bihang till riksdagens protokoll 1966. 4 saml. Nr 214—218

nyttjande av radio-TV i undervisningen på den högre utbildningens område bör intensifieras för att man snabbt ska kunna få underlag för en allsidig bedömning av möjligheterna att låta ett *TV-radio-korrespondens-universitet* komplettera den nuvarande universitetsorganisationen.

Utbildning via radio-TV får särskild aktualitet i samband med *vuxenutbildningen*. Denna kommer i framtiden att kräva ansenliga resurser i fråga om lärare, lokaler och utrustning. Det är då naturligt att radio-TV tas i anspråk för vuxenutbildningen. En oundgänglig förutsättning härför är emellertid, att radio-TV får *ett utökat antal programkanaler*. Ett närliggande mål borde vara, att en kanal för vardera radio och TV helt ställes till förfogande för undervisningsprogram — under skoltid med sikte främst på barn- och ungdomsutbildning, under övrig tid främst på vuxenutbildningen. Här kan anknytning särskilt göras till verksamheten vid regionala vuxenutbildningscentra, alltså folkhögskolorna. Vuxenutbildningen kommer sålunda att främjas om vi i radio kan erbjuda tre och i TV två rikstäckande program, helst en tredje TV-kanal för undervisningsprogram.

I linje med vad som föreslagits av TCO anser jag, att det ideala *utbildningsprogrammet för vuxenstudier* med hjälp av radio-TV kan omfatta: studiehandledning med detaljerade studieanvisningar med besked om kurslitteratur, som i huvudsak utarbetats enligt korrespondensmetoden och med möjligheter att utnyttja korrespondensinstituts resurser; radio- och TV-program som ger behövlig kompletterande undervisning och studie vägledning och verkar stimulerande och aktiverande samt ger kompensation för den vuxenstuderandes oftast isolerade studiesituation; internatkurser under vissa perioder, förlagda till vuxenutbildningscentra och med koncentrerade lärarledda studier, i vissa fall organiserade studiegrupper som på resp. orter kontinuerligt kommer samman och under handledning fullgör vissa studieuppgifter.

För att radions och TV:s utbildningsverksamhet skall kunna sättas in i utbildningsprogram av här angivet slag bör ett centralt samarbetsorgan för vuxenutbildningen inrättas, närmast representerat av skolöverstyrelsen och universitetskanslersämbetet.

I sitt delbetänkande angående radions tre programkanaler, avgivet av Kungl. Maj:t den 26 juni 1963, har utredningen riktigt nog föreslagit, att *radions vuxenundervisning* — språkkurser samt serier och metodiskt upplagda kurser i olika ämnen — bygges ut genom ökning av sändningstiden i program 2 på lördagar och söndagar. Sveriges Radio har i sina budgetäskanden för 1966/67 och i prognosen för följande år konkretiserat sina planer härvidlag.

Särskilt angeläget, synes det mig, är förslaget om en väsentlig utökning av antalet elementära kurser i de stora världsspråken och brevscolekurser enligt läroplanerna för grundskolans tre sista årskurser i ämnena svenska, matematik, engelska och samhällskunskap. Dessa kurser skulle särskilt

rikta sig till hemarbetande kvinnor som önskar komplettera sina skolkunskaper inför sitt inträde på arbetsmarknaden.

En växande roll i vårt utbildningssamhälle kommer *skolradio och skol-TV* att spela. Utbyggnaden kräver en fortlöpande analys av skolväsendets programbehov, utförd i samarbete mellan Sveriges Radios skolprogramavdelning och skolöverstyrelsen. Särskilt kan man räkna med fortsatt expansion av skol-TV. *Skolornas behov av TV-apparater* framstår som en nödvändighet. 1965 sände skol-TV 160 program mot endast 60 år 1961. För 1970 torde en planering av 270 program inte vara orealistisk. 1964 fanns omkring 3 000 skol-TV-apparater i landets omkring 1 000 kommuner, men i över 200 var skolorna helt utan TV. I varje fall borde alla skolor ha en TV på varje våningsplan. Intresset från lärarhåll växer för varje termin. Kampen står ofta hård om skolornas i regel alltför få TV-apparater.

En framtida lösning av skolornas TV-programbehov vore TV- eller videobandspelaren. Man skulle då i skolan kunna banda TV-program som man i dag bandar radioprogram och skulle då bli helt oberoende av sändningstider, vilket givetvis skulle underlätta planeringen av undervisningen. Här kan man ana något av en revolution för skol-TV. Man får uttala den förhoppningen att industrien ganska snart skall kunna framställa bildbandspelare till priser som är överkomliga för de enskilda skolorna.

Här anmäler sig emellertid ett juridiskt problem, nämligen frågan om upphovsrätten. Detta problem blir akut när TV-bandspelaren slår igenom på allvar. Detta är en fråga som måste utredas snabbt och grundligt, om inte stora och dyrbara insatser från radions och TV:s sida ska ge ett alltför begränsat utbyte.

Sveriges Radio har i sitt remissyttrande till radioutredningens betänkande riktigt påtalat, att de upphovsrättsliga frågorna förbigås. Om de kommande TV-bandspelarna skall kunna fylla samma funktion för utnyttjandet av skol-TV som magnetofonen gör för utnyttjande av skolradion i dag, måste nuvarande praxis i fråga om skolornas rätt att utnyttja bandupptagningar av skolradioprogrammen äga tillämpning också på skol-TV-programmen. Sveriges Radio har här förutsatt, att för skolornas utnyttjande av skolradioprogram gällande upphovsrättsliga bestämmelser är tillämpliga också för skol-TV liksom för övriga undervisningsprogrammans användning i andra, t. ex. akademiska, undervisningssammanhang.

Behovet av kurser och undervisning har som radioutredningen påpekar helt naturligt också regionala och lokala aspekter. En utbyggnad av regional kursverksamhet måste därför — som också Sveriges Radio anför i sitt remissyttrande — vara mycket angelägen. De försök som gjorts, t. ex. i Norrland och i de s. k. DET-länen (Södermanlands, Östergötlands och Närke län) pekar härpå. Jag anser det viktigt att denna *regionala kursverksamhet* planeras i samråd med undervisningsväsen och studieorganisationer både centralt och regionalt och att medel för sådan verksamhet

anvisas jämsides med anslagen till den centralt bedrivna vuxenundervisningen.

Från den 1 juli har skolöverstyrelsen tre skolprogramkonsulenter som handlägger frågor om radio-TV. En undersökning för att kartlägga gymnasiets och fackskolornas möjligheter att ta emot skolprogram har aviserats. Jag skulle vilja tillägga att sådant behov givetvis också gäller yrkes-skolorna. Särskilt vill jag här efterlysa *forskning, när det gäller att bedöma skol-TV och dess värde*. Radioutredningen har en positiv syn på ökad forskning om etermedierna. Den etappvisa utbyggnaden av massmedieforskningen som föreslås måste komma till stånd. Jag delar också Sveriges Radios uppfattning, att en mer systematisk undervisning om radio och TV och dessa mediers inverkan på publik och samhälle snarast kommer till stånd.

Här skulle också kunna nämnas behovet av flera *lärarprogram* om hur TV skall utnyttjas metodiskt — i stil med de program för lärare som ges i radio. Ett sådant program skulle också kunna bli en nyttig länk mellan skola och hem.

Med hänvisning till vad i motionen anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag angående ökad användning av Radio-TV för undervisningsändamål särskilt beträffande följande punkter:

1. Möjligheten till statskunskapsstudier inom radiouniversitetet även på två-betygsnivå.

2. Möjligheten till ett TV-radio-korrespondensuniversitet som komplement till nuvarande universitetsorganisation.

3. Utökad antal programkanaler varvid undervisningens behov beaktas samt en speciell programkanal i TV avsedd huvudsakligen för undervisningsprogram.

4. Utbyggande av radions vuxenundervisning snarast genom ökning av sändningstiden i program 2 på lördagar och söndagar.

5. Skolornas ökade behov av TV-apparater. Utnyttjande av TV-bandspelare samt prövning av därvid uppkommande upphovsrättsliga frågor.

6. Regional kursverksamhet i samråd med undervisningsväsen och studieorganisationer.

7. Utvidgad massmedieforskning, särskilt ur undervisningssynpunkt.

8. I övrigt beaktande av vad i motionen anförts.

Stockholm den 25 januari 1966

Thorvald Källstad